

[Home](#) » [Conexiuni](#) » [Cultura](#) » Dialog despre frumos

Dialog despre frumos

Prof. univ. dr. Petru Bejan, de la Facultatea de Filosofie a Universității Al.I. Cuza, din Iași, a conferențiat, zilele trecute, la Biblioteca Județeană „Nicolae Milescu Spătarul“, din Vaslui, în cadrul tradiționalelor „După-amiezi culturale“, înscrise în calendarul local de câțiva ani, despre frumos. Vorbitorul este – conform precizărilor confraterne ale prof. univ. dr. Constantin Dram – hermeneut, critic de artă, estetician și semiotician. Titlul exact al conferinței a fost „Dialog despre frumos“, iar în sala arhiplină se aflau adolescenți, tineri adulți și vârstnici, pe o acoladă de la 16 la peste 90 de ani. Este reconfortant acest interes al publicului pentru teme socotite îndeobște aride, complicate și simandicoase. Într-un secol al atâtor provocări generate de globalizare, migrația, ciocnirea civilizațiilor, culturilor și religiilor, a vorbi despre frumos pare un exercițiu de o dulce gratuitate. Să nu uităm însă că poate cea mai bună și mai succintă definiție a artei sună așa: „Arta este o finalitate fără scop“ (Madame de Staël).

Conform previziunilor, vorbitorul și-a început excursul spiritual de la eterna și fascinanta Antichitate. Discipolii însoțindu-și magistrul în plimbări peripatetice îl întrebau pe Socrate „Ce este frumosul?“. Iată o interogație ce frământă omenirea de milenii. De-a lungul timpului s-au formulat numeroase definiții ale acestei categorii filosofice și estetice, unele paradoxale, altele incitante, altele cu tulburătoare conotații. Era inevitabil ca la un moment dat să se vorbească despre **amurgul frumosului**, după cum – simetric – s-a vorbit despre **amurgul zeilor**. Friedrich Nietzsche ne-a avertizat în secolul al XIX-lea cu privire la **amurgul ideilor**. Sentimentul inițiaților era acela că ne aflăm sub spectrul crizei, decadenței, crepusculului, dacă nu chiar al morții artei. Primul a fost Hegel, care ne-a anunțat apodictic: „Frumosul a murit“.

În ciuda premonițiilor apocaliptice, lumea a continuat să caute **frumosul**, să achiziționeze obiecte artistice frumoase. Ochiul nostru este sensibil la lucruri cu

valențe estetice, la haine frumoase, la bărbați frumoși și femei frumoase; apreciem situațiile și evenimentele frumoase. Nimeni nu caută cu premeditare urâtul. Altfel spus, **amurgul frumosului** este o sintagmă dubitativă. Cei vechi, avându-l ca exponent strălucit pe Aristotel, apreciau ideea de **adevăr, bine și frumos** (Kalokagathia). O faptă bună este simultan și frumoasă. Binele și frumosul se suprapun în viziunea anticilor. Platon ne-a sensibilizat cu privire la frumusețea **ideilor eterne** (v. mitul peșterii). Plotin ne-a făcut atenți să nu căutăm frumosul în afara noastră, ci în interiorul ființei. Frumosul este echivalent cu armonia, perfecțiunea, simetria, echilibrul. Nimic nu lipsește, nimic nu prisosește. Aristotel a decretat: „Frumosul își este suficient sieși“.

După cum se vede, în Antichitate, lucrurile erau relativ simple în privința frumosului. În Evul Mediu european, viziunea s-a schimbat radical. Un pictor celebru, pe nume Hyeronimus Bosch, a schimbat paradigma estetică, dându-ne reprezentări plastice ale maleficului, diavolescului, urâtului. Simetric, în oglindă, frumosul era concurat de conceptul de urât, terifiant, satanic. Se admite îndeobște că un tablou frumos este unul bine realizat artistic. În context, s-ar cuveni să discutăm despre kitsch. Ce este kitsch-ul? Este frumosul în exces, frumosul cu sclipici, strident, exagerat, țipător. Conceptul de frumos devine litigios când un artist înfățișează urâtul. Estetica urâtului a fost fundamentată de Rosenkrantz, iar în plan artistic a fost reprezentată strălucit de Baudelaire (**Les fleurs du mal**) și la noi de Arghezi (**Flori de mucigai**). De altfel, Nietzsche este acela care a afirmat că frumosul nu mai satisface, nu mai este suficient și este nevoie de **altceva**, iar acest altceva este urâtul expresiv (grotescul).

Un obiect gata făcut poate fi artistic? În 1917, a fost expus un obiect de toaletă cu titlul **Fântâna**, ceea ce a echivalat cu o desolidarizare de frumos. Avangardele au proclamat explicit moartea frumosului (Tristan Tzara, André Breton), iar Eugen Ionescu în teatru a impus categoria absurdului existențial (**Rinocerii**). Recent, la Centrul Cultural „Pompidou“ din Paris nu se putea intra decât cu o condiție: perfect gol, ca la naștere. O expoziție cuprinzând cadavre uscate, modelate expresiv, oripilează. Scârba intră mai nou în paradigma artistică.

Se poate discuta îndelung despre gustul postmodern al artiștilor. Lumea a luat-o razna? Nu! Numai că un tablou nu este obligatoriu să emoționeze, trebuie să contrarieze, să șocheze și să pună privitorul pe gânduri. Arta postmodernă este o invitație la reflecție. Mesajul este important și acesta substituie estetica frumosului. A scoate publicul din inerție, a-l provoca să aibă o atitudine – aceasta este logica artei.

Un doctorand la Filosofie la Iași a invitat recent publicul la o expoziție insolită: vizitatorii au fost actorii unui exercițiu inițiativ. Toți au primit lanterne și au contemplat tablourile la lumina acestora, spațiul expozițional fiind în beznă. Morala fabei: **frumosul trebuie căutat cu lanterna**. Arta poate presupune o experiență senzorială multilaterală. Interesantul substituie frumosul. Indiferența, în același timp, poate fi o atitudine estetică. S-a născut artistul militant. Arta este centrată ideologic, iar artistul devine un om de stânga. Iată cum frumosul devine un cadavru viu. Să nu uităm nicio clipă paradoxul rostit de Dostoievski: „Frumosul e ceva înfricoșător“.

Conferința a avut un public majoritar: elevii de liceu. Dialogul final dintre conferențiar și auditoriu a evidențiat un interes deloc complezent pentru tema propusă. Deci se poate și altfel, nu doar expuneri plictisitoare despre piatra filosofală ori cvadratura cercului...

Teodor PRACSIU